HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) [יומא לד:], ב) לעיל עה. קג. קיא: קיז. קכ: ולק' קמג. [ביצה לו.] סוכה לג: כתובות ו. בכורות כה., ג) תוספתא נגעים פ"ג, ד) יבמות כ: נזיר מא. נח. מנחות מ., ה) לעיל כד: פסחים פג: תמורה ד: ע"ש, ו) [צ"ל עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו וכ"א בפסחים], ז) [פסחים סט:], ח) פסחים סו. סט: יבמות יד. מנחות עב. ודף צו., ט) [לעיל קכח:], י) [ע' תוס' עמוד ב ד"ה לועס], כ) צ"ל מלדחוק, ל) [לעיל קלב.], מ) [וע"ע תוס' יומא יג. ד"ה הלכה ותוס' זבחים מ"ה ד"ה הלכתא], נ) [ואמילתא דר"ע לא בעי צריכותא דאשמעי' בכל דוכתא מאי דדחי שבת כ"כ תוס' במנחות],

◆

תורה אור השלם

1 וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: ויקרא יב ג

2 הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: דברים כד ח

3 וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנֹּתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: שמות יב י

4 עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: במדבר כח י

5 וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא יֵעָשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם: שמות יב טז

6 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ: ויקרא כג כד

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל אתה עושה אותו בסיב: (ב) שם דאפשר לעשות: (ג) רש"י ד"ה שאין ת"ל וכו' באש תשרפו אלמא דאשריפה קאי וכו' דחול הוא דבי"ט זו לא: (ד) ד"ה דאתיא וכו' כדאמרינן לעיל י"ט שנדחית: (ה) ד"ה ומוצצין וכו' אלא ע"י (המצילה) תז"מ ונ"ב ס"א חבורה: (ו) תוס' ד"ה עושין וכו' קתני לה בשילהי:

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שאין ת"ל וכו' י"ד בניסן הוא שהוא חול. עיין בטורי אבן במגילה באבני מלואים דף מז ע"ב ד"ה אף כאן:

◆

רבינו חננאל

שהוא בן שמונה ימים שכתב בהם בשר, מילה דוחה את ערלתם. אבל בינוני שאינו לא גדול בן עונשין, ולא קטן בן שמונת ימים, אלא בינוני שהוא מבן שמונה ימים ולמעלה הן חסר והן יתר עד שיגיע להתחייב בעונשים, מנ"ל שמילתו דוחה צרעת. ופירק אביי ואמר אתיא מביניא, כלומר משניהם מן הגדול ומן הקטן, ודברים פשוטין הן. ודברי רבא ורב ספרא פשוטין הן. אמר רב אשי היכא אמרינן דאתי עשה דחי לא תעשה כגון מילה בצרעת. כלומר אם יש צרעת בערלה בחתיכת הערלה והצרעת עליה נתקיימה המילה שפיר, וכן כלאים בציצית. אבל זה שאמר ויקוץ בהרתו ויעבור חתיכת הצרעת להכשיר הכהן לעבוד עבודה אינה דומה לאילו, שיתכן שיחתוך הצרעת מעליו והוא לא יעשה עבודה, והנה נעקרה אזהרתו שלא לחתוך הצרעת שהוא לאו כמו שפירשנו למעלה, ולא נתקיימה עבודתו שהוא עשה. **נגעים** טהורין שפוסלין בכהנים מפורש בבכורות פ"ז [מ"ה], דתנן הכושי והגיחור והלווקן והננס והחרש והשוטה והשכור ובעלי נגעים טהורין פוסלין באדם וכשרין בבהמה כו'. פירוש כל זמן שיש בכהן נגעים טהורים פסול לעבודה, חתכו טהר מיד ואין צריך טבילה. **מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות.** פי' כי ר' שמעון מודה בדבר שהוא ברור, כגון אדם שחותך ראש אדם ואומר שאין כוונתו להמיתו אלא להוציא (אם) [דם] ממנו, שאין שומעין לו אלא דנין אותו דין כל הורג נפש. כך כל דבר שמתברר (מעשין) [מעשיו] לאותה מלאכה, אין אומרין שלא היתה כוונתו לכך, וכה"ג אפילו ר' שמעון מודה. **ואביי** אליבא דר' שמעון קודם שישמע מרבא מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות דהוה מוקים ליה כר' יהודה ולא כר' שמעון, הוה אמר דר"ש פליג נמי בהא, דסבר ר' שמעון חתיכות הערלה והצרעת עליה דבר שאין מתכוון הוא, שאין כוונתו לחתוך הצרעת אלא למול בנו, וכי האי לר' שמעון שרי ולא צריך קרא למשרייה. אם כן אביי אליבא דר' שמעון האי בשר ערלתו מאי עביד ליה. **אמר** רב משרשיא באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין, כלומר בדבר מוכיח שמתכוין לקוץ בהרתו בא הכתוב להתירו. **ואקשינן** תינח גדול, פי' שיש בו דעת, יש לומר כן מתכוין לקוץ בהרתו, קטן שאין בו דעת למה כתוב בו בשר להתיר חתיכת צרעת במילה. ואמרינן קטן נמי מתכוין אביו בזה במולו לבנו לחתוך בהרת בנו. ואמרינן בעת שיש בהרת בערלת הקטן ימול אחר זולתו אבי הבן, שהאחר אין מתכוין לחתוך הבהרת, ודבר שאין מתכוין לר' שמעון שרי ולא הוה צריך קרא למישריה, דאמר רבי שמעון בן לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, פירוש כגון זה

תנאי היא דתניא [א][1]בשר ואף על פי שיש שם בהרת ימול דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר אינו צריך שבת חמורה דוחה צרעת לא כ"ש: אמר מר בשר אע"פ שיש שם בהרת ימול דברי רבי יאשיה [א]הא למה לי קרא דבר שאין מתכוון הוא ודבר שאין מתכוון מותר אמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוון אסור רבא אמר אפילו תימא ר"ש מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ואביי לית ליה האי סברא והא [ב]אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות בתר דשמעה מרבא סברה איכא דמתני להא דאביי ורבא אהא [2]השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות [ג]לעשות אי אתה עושה [א]אבל (א) עושה אתה בסיב שעל גבי רגלו ובמוט שעל גבי כתיפו ואם עברה עברה והא למה לי קרא דבר שאין מתכוון הוא ודבר שאין מתכוון מותר אמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוון אסור ורבא אמר אפילו תימא רבי שמעון ומודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ואביי לית ליה האי סברא והא אביי ורבא דאמרי תרוויהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לבתר דשמעיה מרבא סברה ואביי אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה אמר רב עמרם באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין תינח גדול קטן מאי איכא למימר אמר רב משרשיא באומר אבי הבן לקוץ בהרת דבנו הוא קא מתכוין ואי איכא אחר ליעביד אחר [ד]דאמר ר"ש בן לקיש [ב]כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה דליכא אחר: אמר מר יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה בלבד מנא הני מילי [ה]אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא [3]לא תותירו ממנו [ו]עד בקר שאין ת"ל עד בקר מה ת"ל עד בקר בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר אמר קרא [4]עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול בי"ט רבא אמר אמר קרא [5]הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא מק"ו רב אשי אמר [6]שבתון עשה הוא והוה ליה י"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה: כלל אמר ר"ע וכו': [ז]אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ע ותנן נמי גבי פסח כי האי גוונא [ח][ג]כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת שחיטה שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת ואמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ע וצריכא דאי אשמעינן גבי מילה התם הוא דמכשירין (ב) אפשר לעשות מאתמול לא דחו שבת דליכא כרת אבל פסח דאיכא כרת אימא לידחו שבת ואי אשמעינן גבי פסח משום דלא נכרתו עליה י"ג בריתות אבל מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות אימא לידחו שבת צריכא:

מתני' [ט][ד]עושין כל צרכי מילה [בשבת] מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה איספלנית וכמון [ה]אם לא שחק מע"ש [י]לועס בשיניו ונותן אם לא טרף יין ושמן מע"ש ינתן זה בעצמו וזה בעצמו ואין עושין לה חלוק לכתחילה אבל כורך עליה סמרטוט אם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא ואפי' מחצר אחרת:

גמ'

תנאי היא. דאיכא דנפקא ליה מילה בזמנה מק"ו כרבא וכי אתא קרא לשלא בזמנה ואיכא דלא נפקא ליה בק"ו ואיצטריך למילה בזמנה כרב ספרא ושלא בזמנה אתיא מביניא: **לרבי יהודה.** רבי יאשיה דמצריך קרא להכי כרבי יהודה סבירא ליה: **מודה ר' שמעון בפסיק כו'.** הילכך אי לא רבי קרא לא עבדי: **סברה.** נתן בה דעתיה וקבל ממנו: ה"ג **לעשות עושה אתה בסיב שעל רגלו ובמוט שעל גבי כתיפו.** ואינו צריך להזהר [כ] מלדחות סיב שקושר מנעלו ברגלו ומליסא משאוי על כתיפו: **ואם עברה.** הבהרת בכך עברה ואינו חושש לה. להכי כתיב לעשות שמותר לעשות מלאכתו: **ואביי אליבא דר' שמעון.** מעיקרא מקמי דסברה האי בשר מאי עביד ליה: **באומר לקוץ.** גדול שהוא בר עונשין ואומר למוהל לקוץ בהרתו בכוונה ליטהר: **קטן.** דלא ידע לכווני מאי איכא למימר ועל כרחך בתרוייהו כתיב בשר כדאמרי' לעיל ובשר דכתיב גבי קטן ביום השמיני ל"ל: **באומר אבי הבן לקוץ.** דמתכוין לטהרו והוא מוזהר דלא ליעבד בידים ובמתכוין: **ואי איכא אחר.** שאינו חושש לטהרו ליעבד אחר ולא ליקו אב להתם. ואע"ג דרבייה קרא שהרי אתה יכול לקיים עשה בלא עקירת לאו לר' שמעון דהא אחר לא מיכוין ולא עבר ואמר ריש לקיש כו' ורבויה למאי אתא: **שאין תלמוד לומר עד בקר.** תניינא והנותר ממנו עד בקר דמאי למכתב והנותר באש תשרפו (ג) אלא אשריפה קאי והכי קאמר והנותר ממנו בזמן שאסרתי לך דהיינו בקר ראשון כשיבא בקר שני שהוא חולו של מועד תשרפו אבל בי"ט לא. אלמא מידי דחול לא עבדינן בי"ט ופסח קרבן [ט] י"ד בניסן הוא שהוא חול ומילה שלא בזמנה נמי מידי דחול הוא דבשבת זו לא היה זמנה: **ולא עולת חול בי"ט.** אברי תמיד של עי"ט אין קרבין בי"ט ומילה שלא בזמנה נמי כעולת חול בי"ט דמי: **דאתיא בק"ו.** שתדחה ומה צרעת שדוחה עבודה מילה שלא בזמנה דוחה אותה כדאמרינן לעיל (ד) שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שמילה שלא בזמנה דוחה אותה להכי איצטריך לבדו: **ואין עשה.** דמילה דוחה לא תעשה ועשה אבל בזמנה איתרבי מביום אפילו בשבת [ל]: **גבי פסח.** כל מלאכה שאפשר לה לעשות מע"ש כגון הבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו: **וצריכא.** למימר בתרוייהו הלכה כר"ע דמכשירין לא דחו: מילה בזמנה ליכא כרת דקטן לאו בר עונשין הוא ואבוה לא מיחייב עליה כרת: **מתני' מוהלין.** חותך את הערלה: **ופורעין.** את העור המכסה ראש הגיד: **ומוצצין.** את הדם ואף על גב דהיא עשיית חבורה שאין הדם ניתק מחיבורו אלא על ידי (ה) המצילה: **איספלנית.** תחבושת: **לועס בשיניו.** כמה דאפשר לשנויי משנינן: **לא טרף יין ושמן.** כך היו רגילין והיא רפואה שמערבין וטורפין בקערה יין ושמן יחד כדרך שטורפין ביצים בקערה: **חלוק.** כעין כיס דחוק היו עושין ומלבישים את ראש הגיד עד העטרה וקושרים שם כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד: **לא התקין.** לא הזמין: **כורך על ידו.** דרך מלבוש לשנותו מדרך הוצאה בחול:

גמ'

ואביי אליבא דר' שמעון. ולרבי יונתן לא מיבעיא ליה דמוקי ליה בינוני ולאביי נמי דאמר לעיל דבינוני אתי מביניא מצי למימר דסבר ר' יונתן מילתא דאתי בק"ו טרח וכתב לה קרא: **באומר** לקוץ בהרתו הוא מתכוין. וא"ת אם כן אמאי קאמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה הא לר"ש נמי איצטריך כדאמר הכא ויש לומר דלשון ברייתא משמע דמיירי בלא מתכוין מדלא קתני בשר אע"ג דמתכוין לקוץ בהרת ימול: **ותנן** נמי גבי פסח כה"ג אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ע. והכא לא פריך הילכתא למשיחא משום דנפקא מינה גבי מילה אע"ג דגבי מילה נמי פסיק הכי מ"מ לאלומי פיסקא דמילה פסיק נמי גבי פסח אגב דפסיק גבי מילה דתילף מינה שפסק ברור הוא לכל דבר [מ]: **וצריכא** דאי אשמועינן. אדרב יהוד' קאי דפסיק כר"ע הכא והתם דלאו אדרבי עקיבא א"כ בפ' שתי הלחם (מנחות דף נו.) דקתני נמי כלל אמר ר"ע הוה ליה למימר וצריכא וכן פירש בקונטרס [נ]: **עושין** כל צרכי מילה בשבת. אע"ג דלעיל נמי קתני (ו) בשילהי מפנין (ד' קכח:) התם תני לה אגב גררא דמילי דתינוק אבל הכא עיקר:

גדול

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"י מהלכות טומאת צרעת הלכה א סמג לאוין שסב:

יא ב מיי' פ"ג מהלכות ציצית הלכה ו:

יב ג מיי' פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה יח סמג עשין רנג:

יג ד מיי' פ"ב מהלכות מילה הל' ו סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף א טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ב:

יד ה מיי' שם הל' ז סמג שם וטוש"ע א"ח שם סעיף ז וטוש"ע י"ד שם סעיף ג:

◆

מוסף רש"י

בשר ואף על פי שיש שם בהרת ימול. דמאי למכתב ימול ערלתו וכתב בשר, לרבות בשר האמור בנגעים (ויקרא יג) אדם כי יהיה בעור בשרו (יומא לד:). **מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות.** באומר אחתוך ראש בהמה זו בשבת ואינו רוצה שתמות, דכיון דאי אפשר שלא תמות כמתכוין חשיב ליה, וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר, כגון היכי דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, ואע"ג דאיכא למיחש דילמא עביד חריץ, כיון דלא מתכוין להכי ואפשר לגרירה בלא חריץ, כי עביד נמי חריץ דהוי מלאכה גמורה לא מיחייב, אבל היכי דודאי עביד מודה (סוכה לג:). **אם אתה יכול לקיים שניהם.** כגון גדילים תעשה לך לא תלבש שעטנז, דלטלית של צמר ציצית של צמר ולטלית של פשתן ציצית של פשתן (נזיר נח. וכעי"ז מנחות מ.). **ואם לאו.** אם אי אתה יכול לקיים את שניהם, כגון מילה בצרעת (נזיר שם). **ליתן לו בקר שני לשריפתו.** דהיינו ט"ז, דהכי משמע קרא ולא תותירו ממנו עד בקר, דהיינו עד בקר של ט"ו, ואי נותר ממנו עד אידך בקר באש תשרופו, דהיינו יום ט"ז שהוא חולו של מועד (תמורה ד: וכעי"ז לעיל כד:). **ולא עולת חול ביו"ט.** כגון אברי תמיד של ערב יו"ט שלא הוקטרו מבעוד יום אין מעלין אותן משחשכה (לעיל כד:). **הוא לבדו.** קראי יתירי נינהו, דמאי למכתב אך אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם (שם). **ולא מכשירין.** מכשירי האוכל, כגון לעשות שפוד וסכין ותנור וכיריים (שם) היכולין ליעשות מבעוד יום (פסחים פג:). **ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו.** דאי לא ממעט קרא אתיא בק"ו לדחות ואתי קרא ומיעטה, דכיון דשלא בזמנה היא, כגון גר שנתגייר וקטן שנאנס אביו ועבר זמנו, נשהויה למחר (פסחים פד.). **שבתון עשה הוא.** דמשמע שבות בו (לעיל כה.). **דליכא כרת.** לגו ביום אם ימול למחר (פסחים סט:). **דנכרתו עליה י"ג בריתות.** מילה י"ג בריתות נאמרה בה באותה פרשה שנאמרה לאברהם (שם).

◆

רב נסים גאון

שאינה אסורה אלא משום אשת אח בלבד, אבל באחות אשתו שהיא אשת אחיו ודומה לה מן ט"ו נשים המנויין במשנה, לא נאמר בהן תנאי להתיר הייבום. ואילו נשאו ראובן ושמעון שתי אחיות ומת ראובן ובן אין לו, אין לאשתו על שמעון לא חליצה ולא ייבום ולא אתי עשה דאמר רחמנא יבמה יבא עליה ודחי [ויקרא יח] ואשה אל אחותה לא תקח שנענש בה הכתוב כרת. ובזה אמרה המשנה ט"ו נשים פוטרות צרותיהן וכו'. ואמרו בתלמוד [יבמות דף ח] בסוף הדבר רבא אמר ערוה לא צריכא קרא דאין עשה דוחה את לא תעשה שיש בו כרת. וכמו כן אם יהיה לא תעשה שאין בו כרת אבל נוסף עליו עשה שנמצא באותה מצוה עשה ולא תעשה אי לנו נמי לדחותה במצות עשה, לפי שיצאת מן כלל לאו גרידא מפני הציווי שנתוסף עליה. ואפילו שתי מצות עשה שהן זו כנגד זו ואין אחת מכרעת מחברתה אין לנו לדחות אחת מהן מפני האחרת, כמו שנאמר בתלמוד בפרק תמיד נשחט [פסחים דף נט] בשלמא לתנא קמא יבא עשה דפסח שיש בה כרת וידחה עשה דהשלמה שאין בו כרת, אלא לר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא מכדי האי עשה והאי עשה מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה. וכל שכן אם יהיה עשה ולא תעשה, שמן הדין לקיים אותם יותר מלקיים העשה בלבד שכנגדם, אלא אם יהיה דבר מיוחד שייחדו הכתוב אם החכמים שנעשה כמו שהוא מפורש. ואנו מזכירים עיקר שתקיש לו כל מה שתמצא מזה הענין ונאמר, אמר הקב"ה ביום אחד לחודש השביעי שהוא יום ראש השנה [ויקרא כג] יהיה לכם שבתון, זה מקרא מלא בציווי השביתה. ואמר עוד מלאכת עבודה לא תעשו, הזהיר בו מלעשות מלאכות מיוחדות. נמצא עלינו בקידוש היום עצמו עשה ולא תעשה. עוד ציונו בו לתקוע בשופר שנאמר [במדבר כט] יום תרועה יהיה לכם. ובעת שלא תיקננו השופר מערב יום טוב והוצרכנו ביום טוב עצמו לתקוע בשופר לקיים המצוה, ואי אפשר להיות דבר זה אלא עד שנחתוך השופר ונתקן אותו ונחלל קדושת היום, ראוי לנו שנניח מצות שופר שהיא עשה ולא נחלל היום שיש בחיוב קידושו עשה ולא תעשה, שאי אפשר שיבא עשה בלבד וידחה עשה ולא תעשה יחדיו. וכגון זה מילה שלא בזמנה, והוא מי שנתאחר לאחר יום ח' מחמת חולי שאירע לתינוק או מפני הספק כמו ששנינו [לקמן דף קלז] בין השמשות ערב שבת נימול לי', יום טוב אחר שבת נמול לי"א. וכשתהיה מילה שלא בזמנה אינה מותרת ביום טוב, כי יום טוב יש בו עשה ולא תעשה, ולא

SHAS MOZNAIM